

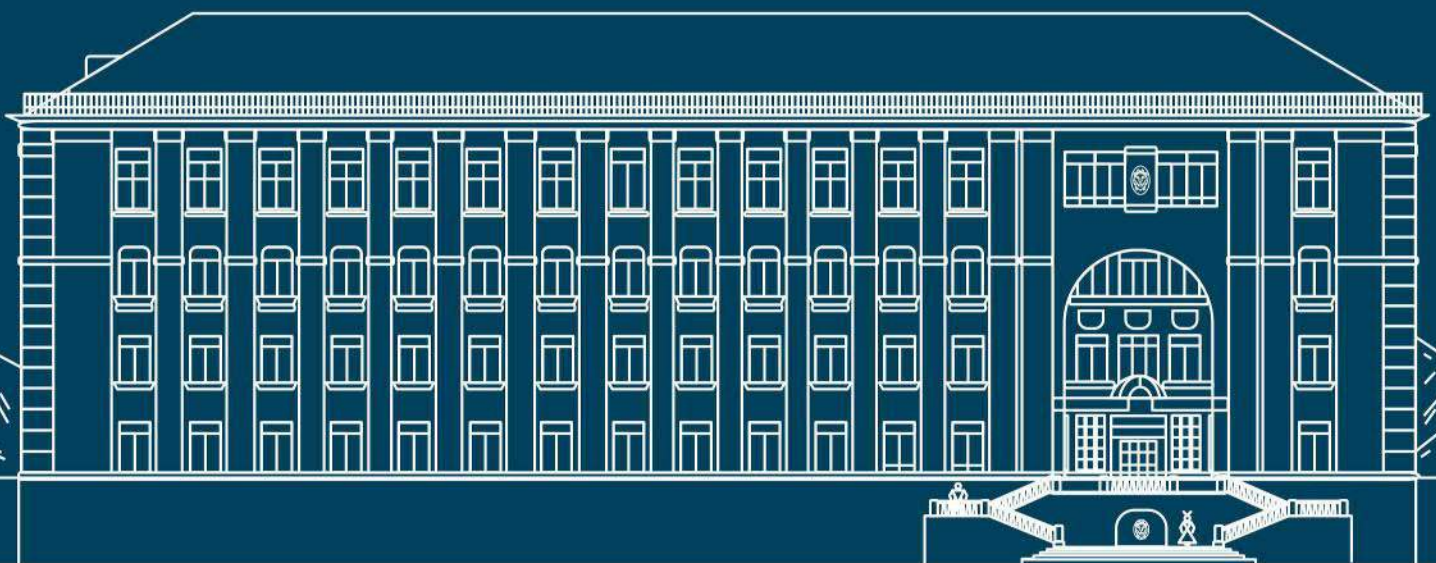

National University
of Water and Environmental
Engineering

PROCEEDINGS

of the International Conference

Terminology of the New Century: Theoretical and Practical Aspects

September 15-16, 2016, Rivne, Ukraine

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
КОМІТЕТ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД**

**На пошану професора
Людмили Симоненко
з нагоди 80-річного ювілею**

Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри

Матеріали Міжнародної наукової конференції

Рівне, 15-16 вересня 2016 року

Рівне 2016

УДК 93/94:001.4''452''
ББК 63.3я2

Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри : матеріали Міжнародної наукової конференції (Рівне, 15-16 вересня 2016 року) / [відп. ред. Л. Малевич]. – Рівне : НУВГП, 2016. – 455 с.

До збірника ввійшли наукові праці учасників Міжнародної наукової конференції «Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри», яка відбулася 15-16 вересня 2016 року в Національному університеті водного господарства та природокористування (Рівне). Статті дослідників з України, Австралії, Австрії, Білорусі, Грузії, Італії, Люксембургу, Польщі, Росії, Румунії, Словенії, Китаю присвячено теоретичним і прикладним аспектам сучасної термінології, зокрема, таким як теоретико-методологічні засади сучасного термінознавства, когнітивне термінознавство, термінологія і знання, мовна політика і термінологія, термінологія в системах національних мов, наукова і професійна комунікація, термінологія і переклад, термінологічні ресурси та термінографічні технології в Україні і світі, історія термінології й термінознавства. Особливу увагу приділено проблемам функціонування сучасних галузевих термінологій і питанням викладання термінознавства і мов для професійного спілкування у ВНЗ.

Статті у збірнику подано українською, англійською, російською і білоруською мовами.

Для мовознавців, фахівців різних галузей, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться проблемами наукової термінології.

Відповідальний редактор – Леся Малевич, кандидат філологічних наук, доцент
(Національний університет водного господарства та природокористування)

Редакційна колегія

Катерина Городенська, доктор філологічних наук, професор (Інститут української мови Національної академії наук України); **Сергій Гриньов**, доктор філологічних наук, професор (Білостоцький університет, Польща); **Майя Дзюба**, кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства та природокористування); **Міхаель Мозер**, доктор, професор (Віденський університет, Австрія); **Людмила Симоненко**, кандидат філологічних наук, професор (Комітет наукової термінології, Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України); **Марія Чижмарова**, доктор, професор (Пряшівський університет, Словаччина); **Володимир Широков**, дійсний член Національної академії наук України, доктор технічних наук (Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України); **В'ячеслав Щербін**, кандидат філологічних наук, провідний науковий співробітник (Національна академія наук Білорусі, Мінськ).

Рецензенти:

Вокальчук Г.М., доктор філологічних наук, професор,
Костусяк Н.М., доктор філологічних наук, професор

Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету водного господарства та природокористування
(Протокол № 7 від 30 серпня 2016 р.)

УДК 93/94:001.4''452''
ББК 63.3я2

ISBN 978-966-327-324-2

© Національний університет водного господарства та природокористування

Proceedings of the International Conference “Terminology of the New Century: Theoretical and Practical Aspects” (September 15-16, 2016) / Executive editor L. Malevych. – Rivne: NUWEE, 2016. – 455 p.

Executive Editor:

Lesya Malevych, Ph.D., Associate Professor, Department of Ukrainian Studies,
National University of Water and Environmental Engineering (Ukraine)

Members of the Editorial Board:

Maria Chizmarova, Dr., Professor, University of Presov (Slovakia);

Mayya Dzyuba, Ph.D., Associate Professor, National University of Water and Environmental Engineering (Ukraine);

Sergey Grinev, Dr.Sc., Professor, University of Bialystok (Poland);

Kateryna Horodenska, Dr.Sc., Professor, Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences (Ukraine);

Michael Moser, Dr., Professor, University of Vienna (Austria);

Vyachaslav Shcherbin, Ph.D., National Academy of Sciences (Belarus);

Volodymyr Shyrov, Dr.Sc., Full Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukrainian Lingua-Information Fund of the National Academy of Sciences (Ukraine);

Liudmyla Symonenko, Ph.D., Professor, Terminology Committee of the National Academy of Sciences (Ukraine).

The papers in the volume are in Ukrainian, English, Russian and Belarusian.

CONTENTS

Lesya Malevych Foreword	14
PART 1: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF MODERN TERMINOLOGY SCIENCE	
Rodolfo Maslias Terminology at the European Parliament and the European Institutions	16
Michael Moser The oldest terminology dictionary of the Ukrainian Language – «Juridisch-politische Terminologie für die slawischen Sprachen Österreichs – deutsch-ruthenische Separatausgabe»)	20
Sergey Grinev On the issue of improving the quality of translation dictionaries in the context of comparative terminological studies	26
Tetiana Betsenko The term <i>text-image universal</i> in linguofolkloristics	37
Liudmyla Boyarova Imperative and dispositive norms in the Ukrainian terminology: models of dynamics	43
Kateryna Horodenska Numeral component in compound words as a normative problem	50
Liudmyla Symonenko Ukrainian terminology: from the origins to the present day	53
Ivan Khomiak Terminology in the Ukrainian linguodidactics	58
Viachaslav Shcherbin Classification of branches of professional knowledge as a basis for finding common terminographical priorities of Ukraine and Belarus	64
PART 2: TERMINOLOGY AND KNOWLEDGE. COGNITIVE TERMINOLOGY	
Oleh Demenchuk Cognitive strategies of determinologization	69
Mayya Dzyuba Scientific metaphor as a lingual and mental universal (based on the Ukrainian eponymic terms)	75
Yuliia Yemelianova Terminology in ethnological knowledge	81

Iryna Kolesnikova	85
Some aspects of professional nomination in the paradigm of cognitive terminology	
Yaroslav Yaremko	89
National lingual world view through the prism of political terminological lexicon	
PART 3: TERMINOLOGY IN THE SYSTEM OF NATIONAL LANGUAGE. LANGUAGE POLICIES AND TERMINOLOGY	
Shelley Ching-yu Depner	93
Contemporary fruit names in Chinese	
Livia Pogan (Ditescu)	96
Work-family relationship, from a terminological approach	
Alexandra Porumbescu	99
Considerations regarding the terminology used in international migration	
Tetiana Bilenko	103
Zero-suffix nouns in the terminological lexicon of the modern Ukrainian language	
Alla Hutnikova	108
Semantic derivation in the Ukrainian and German languages	
Oksana Danyliuk	111
Folk geographical terms of Volyn: semantics and structure	
Oleksii Datsiuk	115
Problems of reforming the Ukrainian orthography in terminology science	
Vadym Kosolapov	118
Designation of dollar in American slang	
Tetiana Krutko	122
Terms in online advertising	
Valentyn Malynovskyi	124
Terminological aspects of the decentralization of power	
Nataliia Misiak	128
Compound terms with component власне	
Nataliia Polishchuk	131
Structural-semantic modifications of the socio-political vocabulary in the new media	
Oleksandr Styshov	136
Thematic groups of neologism-terms in the modern Ukrainian media discourse	
Liudmyla Turovska	141
Reflection of semantic changes in terminology of modern media	
Svitlana Shyika	147
Peculiarities of the Ukrainian folk geographical terminology	

Nina Yatsenko Terminology of socio-economic sphere in the language of modern media	150
--	-----

PART 4: ACADEMIC AND PROFESSIONAL COMMUNICATION. TERMINOLOGY AND TRANSLATION

Neda Akbari Lexical diversity and the reliance on academic and lower frequency words in EFL students' academic writing	154
--	-----

Weronika Szemińska Dictionary of equivalents — a new tool for (legal) translators	157
---	-----

Pavlo Mihirin Water management terminology in the modern English scientific discourse	160
---	-----

Halyna Onufriienko Branch terminography as a regulator of scientific communication	165
--	-----

Liliia Pivnova Functional and pragmatic aspect of the euphemisms use in the Ukrainian tourism lexicon	170
---	-----

Svitlana Tereshchenko Feminative potential of the modern socio-economic discourse	175
---	-----

Olena Todor, Tetiana Yaremenko Paronyms in political and legal discourse (cultural and lingual aspect)	179
--	-----

Ilami Yasna «Translation humanitarica»: in search of the humanitarian terminology “canon”	183
---	-----

PART 5: TERMINOLOGICAL RESOURCES AND TERMINOGRAPHICAL TECHNOLOGIES

Ivan Kanič Frequency of technical terms as opposed to common words in the specialized text corpus of library and information science in Slovene language	185
--	-----

Chiara Preite, Alida Maria Silletti The 2008 financial and economic crisis: English borrowings in French and Italian Internet Dictionaries	190
--	-----

Iryna Hnatiuk Lexicographic heritage of the early twentieth century as a source of the specific Ukrainian vocabulary and phraseology	198
--	-----

Yuliia Prodan Phraseme terms and specific language units related to them in different lexicographical sources	200
---	-----

Liudmyla Khalinowska Terminology index: structure and principles of compiling	208
---	-----

Volodymyr Shyrov, Yevhen Kupriianov Hyperchains and hypercycles induced by L-system of the welding terminology explanatory dictionary (on the example of the Spanish part of the dictionary)	212
Volodymyr Shyrov, Iryna Ostapova, Maksym Nadutenko, Yuliia Verbynenko Ontologized lexicographical systems in modern terminography	220
PART 6: HISTORY OF TERMINOLOGY AND TERMINOLOGY SCIENCE	
Marina Hoefinghoff-Vornberg The development of Ukrainian philosophical terminology in an East-West European context (Galicia second half of the 19th – beginning of the 20th century)	227
Svetlana Rodinadze Georgian Marine Terminology – its History and Condition Today	230
Lesia Hula Trading vocabulary of 16th-17th century Ukrainian documentary books and modern professional terminological system	233
Svitlana Humeniuk The definition of the term <i>традиція</i> in the context of history of the Ukrainian philosophical thought of the second half of the 16th - early 17th centuries: Ostroh Cultural Center	237
Iryna Yefymenko Ukrainian terms denoting floating vehicles (fragment of the historical etymological dictionary)	241
Olha Karpenko Terms in oikonymy of the Central Polissya	245
Iryna Kozelko Basic approaches to the description of linguistic terminology in Vasyl Simovych's grammars	249
Mariia Komova Terminological research in Ukraine (1960's-2000's)	254
Yuliia Mareha Ukrainian ichthyologic vocabulary on the common Slavic background	261
Roman Minaiilo Collective fishing names (on the basis of the written Ukrainian monuments)	264
Iryna Protsyk “Стріли, взяті з лету”: Zero suffixation in the Ukrainian football lexicon of the first half of the twentieth century	269
Ivanna Fetsko Ukrainian museum terminology from the perspective of origin	275
Valerii Tsybul'skyi Terminology used to denote central government of the Ukrainian Cossack State	279
Inna Shmatko Honey hunting and beekeeping vocabulary	282

**PART 7: TERMINOLOGY PROBLEMS IN SPECIFIC SUBJECT FIELDS
(TERMINOLOGY OF HUMANITIES, SOCIAL SCIENCES, ECONOMICS, NATURAL
SCIENCES, ENGINEERING)**

Oksana Bratsun Productivity of morphological ways of term derivation in transport terminology	286
Larysa Bondarchuk The current state of Polish economic terminology	290
Svitlana Haievaska Peculiarities of the philosophical language and terminology in the context of modern linguophilosophical research	294
Yosyp Hryb, Mykola Klymenko, Vasyl Sondak, Diana Voityshyna Dimensionless coefficients in ichthyoeological and ecoeconomical research of river basins: terminological aspects	296
Alla Zhemba, Lidiia Sherhina Approaches to understanding the meaning of the categories “development” and “sustainable development”	306
Oksana Isaenko Metaphorical film terms in the system of professional film communication	311
Mykola Klymenko, Olha Biedunkova The term <i>hydro-ecosystem health</i> in the context of the global concept of critical loads	314
Serhii Korol Names of hydrographic equipment in the Ukrainian language	319
Nataliia Krasnopolska, Iryna Kozlovets Paronymy in the Ukrainian management terminology	322
Svitlana Levytska Management component of information support of business activities: standardization of terminology approaches	327
Svitlana Lokaichuk Archaeological terms formed by prefixation	333
Nataliia Mazur Wages for the actually worked time: the distinction between the concepts	338
Mariana Malchyk, Nataliia Hontarenko Marketing services terminology in the context of general economic and marketing terminology	340
Iryna Mentynska, Halyna Nakonechna Prepositive terminological elements of foreign origin in computer terminology	343
Halyna Morieva, Halyna Kozhukhova National and international in linguistic terminology of the English and the Ukrainian languages	346

Oksana Narushevych-Vasylieva The structural-component composition of food industry terms	352
Viktor Pashkevych, Volodymyr Kysil, Fedir Kosobutskyi, Bohdan Zubrytskyi, Petro Hodlevskyi On the issue of borrowing in the Ukrainian terminology of physical education and sports	358
Nataliia Samoliuk The essence and terminological representation of the regulation process of business entities' income distribution	362
Inna Sydorчук Polysemy in the Ukrainian terminology of personnel management	366
Halyna Khyrivska Word-combination terms of the Ukrainian pharmaceutical terminology	369
Olena Chorna Peculiarities of the hyper-hyponymy system relations of the Ukrainian tax terminological system	373
Halyna Chornovol The adaptation peculiarities of the special foreign language units in the Ukrainian economic terminology	377
Iryna Yaroshevych Minor parts of speech or morpheme words? (Conceptual-terminological aspect)	382
PART 8: LSP TEACHING. LEARNING ISSUES IN TERMINOLOGY	
Oleksandr Antonchuk Forming the spelling competence when taking the course of "Ukrainian for professional purposes"	386
Larysa Hron Formation of the professional communication competence of the students of non-linguistic faculties	390
Lesia Zlatic Main aspects of forming the terminology competence of students-mathematicians	392
Valentyna Kyrykulytsia Gaining the knowledge of professional terminology in the process of the profession-oriented learning of a foreign language	398
Liudmyla Kozak Learning the thematic groups of the Ukrainian technical terminology within the course "Ukrainian language (for professional purposes)"	401
Iryna Kochan Professional Ukrainian terminology science in the learning process	405
Alona Litvinchuk On some issues of future engineers' terminological competence formation	410

Zoriana Matsiuk Learning the terminological vocabulary within the course "Ukrainian language (for professional purposes)"	413
Nataliia Mushyrovska Communication and activity approach to learning professional terminology by students of the faculty of foreign languages within the course "Ukrainian language (for professional purposes)"	418
Liudmyla Ostrovska Functional, communicative and competence approach to the teaching of Ukrainian for professional purposes	423
Iryna Perishko Methodological aspects of learning the professional terminology in foreign language lessons	428
Tamara Podhurska Improving the terminological competence as a part of the intercultural competence in the classes of Ukrainian as a foreign language in economic institutions	430
Nataliia Shulzhuk Methods of teaching Ukrainian for professional purposes: problems and prospects	433
Contributors	439
Contents (in original language)	447

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Наталія Шульжук

Рівненський державний гуманітарний університет
(Рівне, Україна)

Анотація. У статті на підставі аналізу мовознавчої та лінгводидактичної літератури обґрунтовано доцільність комунікативно-прагматичної переорієнтації методики викладання української мови для студентів нефілологічних спеціальностей ВНЗ.

Ключові слова: когнітивно-дискурсивна лінгвістична парадигма, стратегія навчання української мови, професійна мова, комунікативна компетенція, дискурс, текст, мовленнєва діяльність.

Abstract. This article investigates the meaning of the communicative and pragmatic reorientation of the Ukrainian language teaching methodic for students of the non-philological specialties in the universities.

Key words: cognitive and discursive linguistic paradigm, strategy of the Ukrainian teaching, professional language, communicative competence, discourse, text, speech action.

Наприкінці ХХ століття об'єктом вивчення лінгвістичних і лінгводидактичних досліджень стає процес набуття й перероблення інформації. Учені прагнуть переглянути загальні підходи й принципи дослідження мови в умовах нової когнітивно-дискурсивної лінгвістичної парадигми, орієнтованої не лише на способи представлення знань у мові, а й на комунікативну компетенцію мовця [13], що вимагає перегляду й усталених стратегій навчання української мови, підпорядкування роботи над мовною теорією інтересам мовленнєвого розвитку студентів, формуванню їхніх комунікативних навичок.

На сторінках наукових і методичних видань активно обговорюють питання ефективної мовної підготовки у вищій школі, нові стратегії якої представлені у працях Л. Мацько, Л. Савенкової, О. Тищенко, В. Михайлюк, О. Христі, Н. Юрійчук, В. Юкало, С. Омельчука, І. Дроздової та ін.

Л. Мацько переконана, що необхідно зосередити увагу не лише на методиці мовного навчання, а й мовного виховання і формування усвідомленої позитивної мовної поведінки студентів, що дозволить випрацювати досконалу модель мовної освіти [9, с. 24].

На думку О. Христі, урахування мовної ситуації в Україні, яку визначають кілька факторів (міжмовні контакти, які призводять до змішування кодів; культурна деколонізація, у межах якої відбувається пошук нового мовного канону як одного із засобів утвердження національної ідентичності; співіснування трьох національних кодів (українського, російського й англійського); мода на інтертекстуальність, що розхитує мовну норму та знижує поріг чутливості до її порушень) уможлиблює узгодження інтересів суспільства з інтересами особистості, у зв'язку з чим мету навчання української мови дослідниця вбачає у всебічному розвитку особистості, що втілюється в різноаспектній мовленнєвій діяльності [18]. Як бачимо, пошук шляхів ефективного формування професійного мовлення майбутнього фахівця є **актуальним** соціальним замовленням сучасній мовній освіті.

Мовну й мовленнєво-комунікативну компетенцію особистості студента, що володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами фахової мови відповідно до обраної професії, у вишах України формує спеціальна навчальна дисципліна – «Українська мова (за професійним спілкуванням)». Оскільки фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а передусім як засіб самовираження особистості, то основна мета цієї

дисципліни – виробити навички практичного володіння мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі тематики, зумовленої професійними потребами.

Багаторічна практика викладача-філолога дає підстави стверджувати, що, на жаль, нові підходи, вироблені сучасною лінгвістикою та лінгводидактикою, до цього часу системно не впроваджено в навчальну практику – у вишах здебільшого панує традиційний мовно-системний підхід до вивчення мови.

Мета статті – схарактеризувати проблеми методики викладання української мови за професійним спрямуванням як галузі лінгводидактики в умовах сучасної когнітивно-дискурсивної лінгвістичної парадигми.

Зрозуміло, що курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)», з одного боку, має певною мірою ліквідувати прогалини в навчанні української мови в середніх навчальних закладах а, з іншого, він не може дублювати шкільної програми, оскільки ставить перед собою ширші завдання – дати студентам ґрунтовні й систематичні знання з усіх розділів української мови; забезпечити оволодіння нормами української літературної мови; навчити студентів професійної мови, збагативши їхній лексикон загалом та особливо термінологічною, фаховою лексикою; ознайомити студентів з основними відомостями з історії мови, стилістики, навчивши працювати з текстами різних стилів мовлення; сформувати вміння й навички складати ділові папери [20].

Учені визначають спеціальну (професійну) мову як особливий функційний різновид літературної мови, що обслуговує професійну сферу спілкування [19]. Наголошуємо, що українська мова в будь-якому ВНЗ – засіб здобуття професійно важливої інформації. Тому В.Юкало переконана, що «володіння спеціальною мовою – вторинне явище, оскільки її носії спочатку мають бути носіями національної літературної мови» [19, с. 44].

У фаховій періодиці запропоновано чимало моделей названого курсу [10; 16; 17; 20]. Більшість науковців перспективною для розв'язання означених освітніх завдань вважає модель навчання рідної мови, що ґрунтується на поєднанні функційно-стилістичного, комунікативно-діяльнісного, соціокультурного, особистісного та компетентнісного підходів.

Методисти чітко усвідомлюють, що володіти лише теорією мови недостатньо, важливо вміти орієнтуватися в конкретній мовленнєвій ситуації. Тому на практичних заняттях викладачі не можуть спрямовувати свою діяльність лише на вироблення лексичних, фонетичних та граматичних умінь студентів, важливо приділяти увагу виражальним функціям слова у процесі мовлення. На необхідність комплексного вивчення граматики і стилістики вчені вказували давно. Вивчення стилістичних функцій морфологічних засобів продемонструвала Л. Мацько, стилістичні можливості словотворення проаналізували В. Чабаненко і Л. Родніна, проблемам стилістичного синтаксису присвячено праці В. Кононенка, П. Дудика, С. Єрмоленко, Л. Мацько.

Закономірності функціонування різнорівневих мовних одиниць і системні зв'язки між ними якнайповніше виявляються в цілісному тексті, систематично опрацьовуючи який, студенти набувають потрібних комунікативних умінь та навичок. Залучення тексту сприяє й вихованню мовної особистості студента. Поділяємо думку І. Дроздової про те, що всі текстові матеріали слід добирати відповідно до цілей і завдань професійно орієнтованого навчання, виховання та розвитку особистості фахівця, актуальності, репрезентативності мовного матеріалу, лінгвістичної доречності, змістовності й ілюстративності [4].

Щодо популярного сьогодні у вишах компетентнісного підходу до навчання, то він спрямовує освітній процес на формування та розвиток компетентностей особистості, тому доцільним видається оцінювання не знань студентів, а рівня сформованості відповідних компетенцій, провідною з-поміж яких є комунікативна, складники (мовленнєва, мовна, прагматична, предметна, технічна, дискурсивна) якої докладно проаналізовані в науковій літературі. У зв'язку з цим відзначимо, що у практику вишівської лінгводидактики давно

ввійшов термін «дискурс» та похідні від його кореня. Так, дискурсивний підхід до вивчення мови виявив себе в лінгвістиці тексту і теорії мовленнєвих актів. На думку Ю. Сорокіна, у реальному мовленнєвому спілкуванні носії мови використовують дискурси, а не тексти [15, с. 34]. Це означає, що мова є сукупністю різноманітних дискурсивних моделей, які використовують у різних сферах людського спілкування (і професійного зокрема).

Урахування лише змістового боку висловлення не завжди гарантує успіх, у зв'язку з чим останнім часом з'явився неабиякий науковий інтерес до змісту і структури дискурсивної компетенції – «здатність мовної особистості будувати і сприймати цілісні дискурси різних типів (усні й писемні) відповідно до комунікативного наміру в межах конкретної ситуації спілкування з урахуванням специфіки їх семантико-прагматичної і граматичної організації на макро- і мікрорівні та взаємозв'язку екстралінгвістичних і лінгвістичних компонентів» [7, с. 256].

А. Габідуліна акцентує увагу на методичному аспекті поняття «дискурс», розуміючи його як цілісну, замкнену комунікативну ситуацію, якою є урок, що складається з текстів підручника, тексту вчителя та текстів учнів, у зв'язку з чим навчально-педагогічний дискурс дослідниця описує як семіотичний процес формування та інтерпретації навчальних текстів у цілісній, замкненій комунікативній ситуації у сфері організованого навчання, головне призначення якого – «вибудувати особливий когнітивно-комунікативний простір» [2, с. 71]. Очевидно, такою ситуацією можна вважати й будь-яку форму організації навчання студентів у ВНЗ, у зв'язку з чим думки, висловлені А. Габідуліною щодо навчально-педагогічного дискурсу, вважаємо актуальними і в практиці викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». У цьому контексті наголошуємо ще на одній проблемі лінгводидактики вищої школи – підручники й навчальні посібники, зміст більшості з яких уже давно не відповідає сучасному стану розвитку мовознавчої галузі, а також меті й завданням названого курсу, що й досі обмежений рамками офіційно-ділового стилю, тоді як студенти виявляють труднощі у спілкуванні українською мовою, «демонструючи пасивне володіння нею» [1, с. 37]. Розуміючи, що орфографічна та пунктуаційна грамотність – основа розвитку комунікативної компетенції фахівця-нефілолога, С. Омельчук переконливо доводить: «Завдання типу *«Спишіть, розкриваючи дужки»* є малоефективними, тому методика формування правописних умінь студентів-нефілологів повинна надавати перевагу проблемно-пошуковим завданням, які не лише активізують увагу студентів, а й мотивують їх розумову діяльність» [11].

Принагідно кілька міркувань щодо мотивації розумової діяльності студентів. Якщо в основу викладання мови, на думку більшості дослідників, має бути покладено мовленнєву діяльність, що передбачає психолінгвістичну орієнтацію на сприймання, розуміння, засвоєння, відтворення та активне продукування текстів, то крізь призму теорії мовленнєвої діяльності по-новому слід осмислювати й мотивацію навчання – «своєрідний синтез різноманітних індивідуально значимих спонук, які викладачеві слід підтримувати, зберігати і розвивати» [8]. Психолінгвісти довели, що навчальна інформація стає надбанням студента лише в процесі мислення. Проте змусити активно сприймати, осмислювати й засвоювати неможливо. Методи актуалізації мотиваційного ресурсу студентів запропонувала О. Любашенко [8].

Зауважимо, що останнім часом на сторінках лінгвістичної літератури дедалі частіше вживається поняття «мовна свідомість», під яким розуміють форму свідомості, що «охоплює погляди, уявлення, почуття, оцінки і настанови щодо мови і мовної дійсності» [14, с. 12]. Систематизувавши підходи до природи та структури мовної свідомості, П. Селігей диференціює рівні її розвиненості (нульовий, початковий, середній, високий) [14].

Вагомим чинником формування мотивів навчання в студентській аудиторії є дотримання комунікативного комфорту, тому, очевидно, викладач-мовник не може ігнорувати

здобутки такої пріоритетної сьогодні галузі, як комунікативна лінгвістика, що процесуальною величиною комунікативної ситуації визначає комунікативну взаємодію (інтерактивність). У науковій літературі виокремлюють три типи комунікативної взаємодії: комунікативна кооперація, комунікативне пристосування, комунікативний конфлікт, комунікативне суперництво. Комунікативна взаємодія опосередкована мотивами, намірами й цілями партнерів спілкування. Мотиви й інтенції учасників спілкування формують їхні стратегічні програми. Комунікативна стратегія реалізується у відповідних комунікативних тактиках – конкретних способах здійснення інтенційно-стратегічної програми комунікації.

Зрозуміло, що все це зумовлює широке впровадження у практику викладання мови у ВНЗ активних та інтерактивних методів навчання, цінність яких Н. Голуб убачає в тому, що всі вони ґрунтуються на навчанні у взаємодії, яке «передбачає організацію спільної роботи, налагодження контактів задля розв'язування навчальних завдань і взаємонавчання, актуалізацію досвіду безконфліктних відносин» [3].

Якщо будь-яку діяльність людини опосередковує мовленнєва діяльність, яка є способом формування й формулювання думки за допомогою мови, то й методика роботи над формуванням професійного мовлення студентів повинна передбачати такі методи й прийоми, які були б зорієнтовані на формування комунікативної компетенції студентів в різних видах мовленнєвої діяльності – читанні, аудіюванні, говорінні, письмі. Щодо читання, то І. Дроздова переконана, що діяльність викладача повинна спрямовуватись на формування професійно достатнього рівня комунікативної компетентності у сфері читання, під яким вона розуміє такий рівень володіння вміннями й навичками роботи з текстом, що дає змогу студентові отримувати інформацію, пов'язану з його майбутньою професійною діяльністю [4].

Розвиток сучасної науки і техніки вносить істотні зміни в лінгвістичну модель світу. Ці зміни полягають насамперед у тому, що помітну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика, тому методика формування термінологічної компетентності студентів-нефілологів залишається об'єктом пильної уваги Г. Бондаренко, О. Горошкіної, І. Дроздової, В. Михайлюк, Н. Пашковської, М. Пентиліук, Л. Кузьміної, Л. Романової, Т. Рукас та ін. Так, Л. Кузьміна запропонувала систему вправ, виконання яких спрямоване на формування термінологічних умінь і навичок у студентів-нефілологів, і визначила етапи й напрями роботи над фаховою термінологією відповідно до етапів навчання [6].

Вивчення закономірностей утворення термінологіки, її структури, оволодіння нормами термінологічної культури на базі відповідної спеціальної термінології набуває особливої ваги в підготовці сучасних фахівців, проте кількість годин, відведених на опанування дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», яка передбачає вивчення термінів, критично невелика. Розв'язати цю проблему А. Ярова пропонує за допомогою такої форми організації навчання у виші, як спецкурси та спецсемінари, спрямовані на поглиблене вивчення терміносистеми відповідної галузі знань [21].

Розвиток пріоритетних галузей лінгвістики вплинув на формування нових підходів до навчання рідної мови (українознавчого, етнопедагогічного, культурологічного) та на розвиток комунікативної методики, основним завданням якої є «формування комунікативно компетентної особистості, здатної вільно й легко висловлюватися з будь-яких питань» [12, с. 5], та когнітивної, під якою вчені розуміють «сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених способів і засобів опанування мовних одиниць як основи пізнання й формування концептуальної та мовної картини світу» [12, с. 5]. Розвиток прагматичної лінгвістики в контексті комунікативно-когнітивної методики актуалізував увагу до прагматичного компонента навчання, оскільки мовцеві важливо «не просто відчувати себе учасником акту спілкування, а досягати певної прагматичної мети, обирати ефективні комунікативні стратегії й тактики відповідно до умов спілкування» [5, с. 16].

Отже, проблема людини в науковому пізнанні стала центральною, що зумовило в сучасній лінгвістиці та суміжних із нею наукових галузях доміную антропоцентричного підходу до аналізу мовних явищ, який диктує необхідність комунікативно-прагматичної переорієнтації методики викладання української мови для студентів нефілологічних спеціальностей ВНЗ. Створення сучасних підручників і посібників з урахуванням когнітивно-дискурсивної лінгвістичної парадигми та пріоритетних підходів до навчання мови уможливить в умовах рівноправного співробітництва й позитивної мотивації навчальної діяльності належну підготовку майбутніх фахівців.

Література

1. Волосова О. Культурно-освітня ситуація в країні й викладання української мови у вищій школі / О. Волосова // *Укр. мова та літ. в шк.* – 2005. – № 6. – С. 36–39.
2. Габідуліна А.Р. Навчально-педагогічний дискурс як лінгвістичний феномен / А.Р. Габідуліна // *Мовознавство.* – 2009. – № 6. – С. 70–78.
3. Голуб Н. Інтерактивні методи у навчанні риторики майбутніх вчителів / Н. Голуб // *Українська мова та література в школі.* – 2009. – № 2. – С. 36–44.
4. Дроздова І. Навчання читання текстів за фахом як основа формування професійного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей / І. Дроздова // *Українська мова і література в школі.* – 2010. – № 5. – С. 33–38.
5. Дружененко Р. Перспективи актуалізації комунікативно-прагматичної основи навчання української мови / Р. Дружененко // *Українська мова і література в школах України.* – 2014. – № 1(130). – С. 15–18.
6. Кузьміна Л. Система вправ для формування термінологічної компетентності студентів залізничних спеціальностей ВНЗ / Л. Кузьміна // *Українська мова і література в школі.* – 2013. – № 4. – С. 39–41.
7. Кучерява О. Система роботи з формування дискурсивної компетенції у сфері писемної комунікації / О. Кучерява // *Вісник Львівського університету. Серія філол.* – 2010. – Вип. 50. – С. 254–261.
8. Любашенко О. Методи актуалізації мотиваційного ресурсу студентів у лінгводидактиці (на засадах когнітивного підходу) / О. Любашенко // *Нові технології навчання.* – К. : НМ ЦВО, 2005. – Вип. 40. – С. 146–155.
9. Мацько Л. Українська мова у вищій школі України / Л. Мацько // *Дивослово.* – 1996. – № 11. – С. 24–26.
10. Михайлик В. Українська мова професійного спілкування: рекомендації щодо планування / В. Михайлик // *Дивослово.* – 2004. – № 1. – С. 46–48.
11. Омельчук С.А. Формування правописних умінь студентів-нефілологів / С.А. Омельчук // *Дивослово.* – 2008. – № 6. – С. 25–26.
12. Пентиліук М. Концепція когнітивної методики української мови / М. Пентиліук, О. Горошкіна, А. Нікітіна // *Дивослово.* – 2004. – № 8. – С. 5–9.
13. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 711 с.
14. Селігей П.О. Структура й типологія мовної свідомості / П.О. Селігей // *Мовознавство.* – 2009. – № 5. – С. 12–25.
15. Сорокин Ю. Психолінгвистические аспекты изучения текста / Ю. Сорокин. – М., 1985.
16. Тищенко О. Модель курсу «Мова професійного спілкування»: Психолінгвістичний аспект / О. Тищенко // *Дивослово.* – 2003. – № 9. – С. 56–59.
17. Українська мова (за професійним спрямуванням): Програма навчального курсу для нефілологічних факультетів вищих навчальних закладів України / Уклад. Л. Струганець, Е. Палихата, М. Пігур. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2005. – 23 с.
18. Христя О.В. Викладання української мови у технічному ВНЗ / О.В. Христя // *Дослідження з лексикології і граматики української мови.* – 2010. – Вип. 9. – С. 311–316.
19. Юкало В. Структура спеціальної мови і професійного спілкування / В. Юкало // *Дивослово.* – 2005. – № 12. – С. 43–47.

20. Юрійчук Н. Форми організації навчальної діяльності студентів з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» / Н. Юрійчук // Укр. мова й літ. в школі. – 2010. – № 5. – С.29–33.
21. Ярова А.Г. Спецкурс із термінознавства як засіб формування професійно зумовленого мовлення / А.Г. Ярова // Вісник Сумського державного університету. Філологічні науки. – № 1 (60). – Суми, 2004. – С. 127–130.